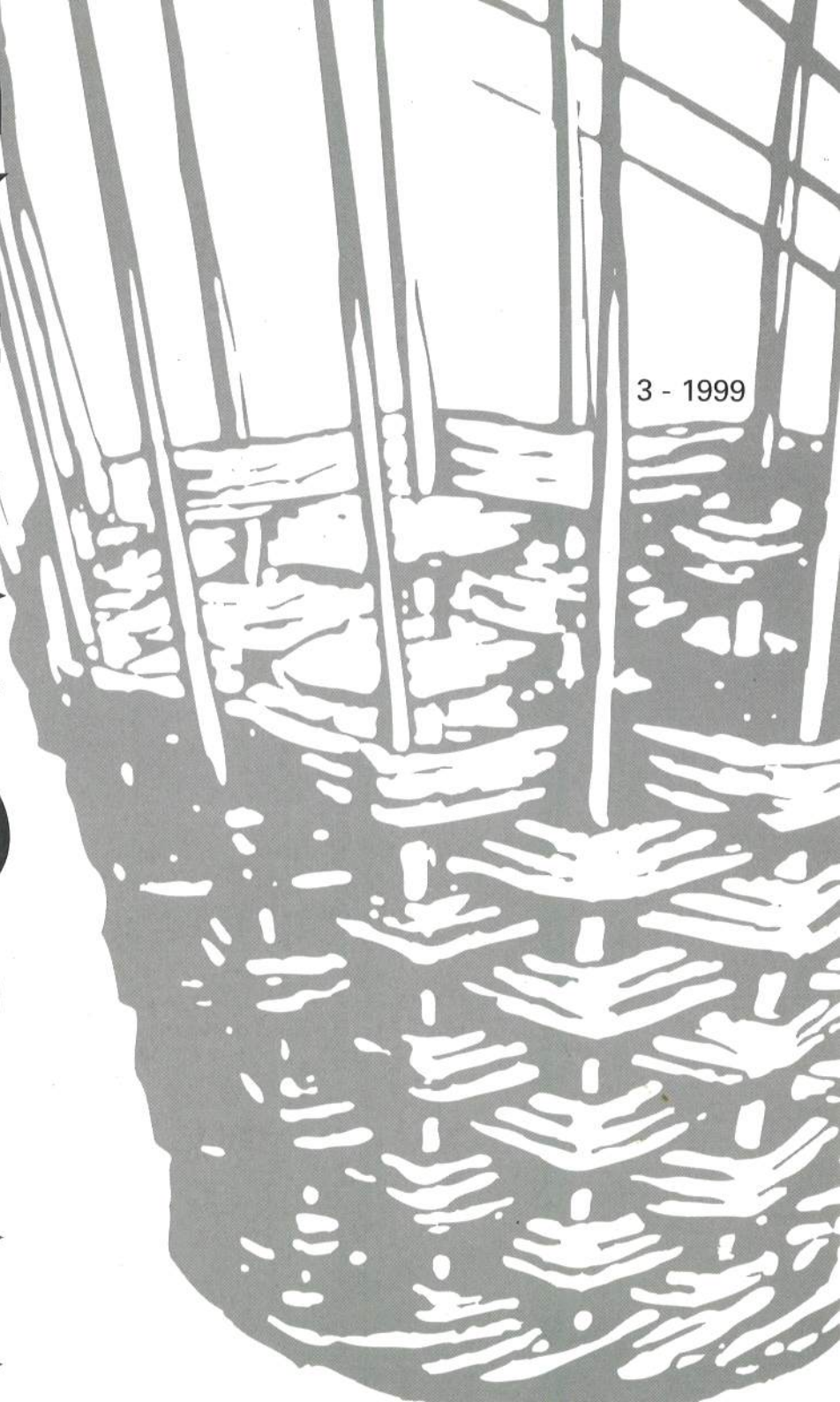

WILG&MAND

3 - 1999

WILG & MAND

Bestuur van Stichting Wilg & Mand:

Voorzitter Georg Rijken
Oosterblokker 130, 1696 BK Oosterblokker
(tel./fax 0229-263568)

Secretaris vacant, zie voorzitter

Penningmeester Chris Wenneker
Meikade 1, 6744 TA Ederveen
(tel. 0318-571902)
Giro 2695726

Leden Arie van 't Hoog, Piet-Hein Spieringhs,
Marleen Postma, Yvonne Molenaar

Bulletinredactie: Arie van 't Hoog, Anna Frederiks
Bijdragen voor het bulletin in goed leesbaar
handschrift of getypt sturen naar:
A.D. van 't Hoog, Hogeweg 11,
8194 LN Veessen. (tel./fax 0578-631346).
De redactie behoudt zich het recht tot het
verkorten van artikelen voor.

Cursusinformatie: Maria Kuijpers, Sarinkdijk 1,
7255 MS Hengelo (Gld.)
(tel./fax 0575-467481)

**Inlichtingen
over teen:** Bert van Halen, Velddijksestraat 9,
6627 KE Maasbommel (tel. 0487-562212)

**Gereedschap-
voorziening:** José Schilder, Buurtplein 6,
1841 GC Stompvoren (tel. 072-5038123)

**Beheer
bibliotheek:** Monique van Royen, P. Buyslaan 11,
2101 BG Heemstede (tel. 023-5283073)

**Verzending
boeken** Sander van Harten, Bocht 7,
1601 JG Enkhuizen (tel. 0228-313815)

**Minimum-
donatie:**
f30,- per jaar
(buitenland
f35,- per jaar)
**Donateurs
ontvangen
de bulletins
gratis**

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt 4 maal per jaar.
Achttiende jaargang, 1999-3
Stichting Wilg & Mand ISSN: 1382-8894

De stichting wordt gedragen door het bestuur en de werkgroepen. Ook zijn er meer dan 600 donateurs die de stichting een warm hart toedragen en dus financieel ondersteunen. Het bestuur zou heel graag de doelstellingen van de stichting meer uit willen dragen. Daarvoor hebben we niet alleen die financiële bijdrage hard nodig, maar is er tevens een schreeuwend tekort aan mankracht om het bovenstaande te realiseren.

Sinds het vertrek van de vorige secretaris worden de secretaristaken behartigd door uw voorzitter. Naarmate de tijd verstrijkt blijkt dit steeds sterker een ongewenst, zo niet onwerkzame, situatie. Het bestuur vraagt dan ook met klem iemand met (redelijk) verbale en schriftelijke kwaliteiten om haar/zijn betrokkenheid bij de stichting vorm te geven door aan deze oproep gehoor te geven en zich aan te melden bij één van de bestuursleden om het secretariaat op zich te nemen.

Ook de werkgroep P.R., die op het ogenblik uit twee personen bestaat, zit te springen om mensen die willen helpen de ambities waar te maken. Hieraan gekoppeld is het van groot belang de redactie van het bulletin uit te breiden. De last die het uitbrengen van vier bulletins per jaar met zich meebrengt rust nu grotendeels op twee personen. Door die last te spreiden over meer personen zou het vele malen lichter worden voor allen en ook niet zo afhankelijk zijn van bijvoorbeeld de goede gezondheid en bereidheid van één persoon.

Het bestuur vraagt dus met spoed:

1. een secretaris
2. werkgroepleden voor de werkgroep P.R.
3. redactieleden voor het bulletin.

In de twee laatste gevallen zullen de werkzaamheden in overleg met de zittende leden verdeeld worden.

DONATEURSDAG

Graag maak ik u nog even attent op de donateursdag van 25 september a.s. Het thema 'vismanden', de presentatie van de vertaling van het Franse standaardwerk en de locatie van het Biesboschmuseum staan weer garant voor een informatieve en gezellige dag. Met name de presentatie van dat boek stemt het bestuur tot tevredenheid. De Engelse uitdrukking 'Fools rush in where angels fear to tread' is hier wel van toepassing. Op de donateursdag kom ik daar graag nog even op terug, maar ik kan u verzekeren dat het op een gegeven ogenblik erg spannend was of de donateursdag '99 wel gehaald zou worden. Een extra reden om allen te komen.

RHIJNAUWEN '99

Hoewel de cursus gegeven door Joe Hogan is volgeboekt, zijn er bij beide andere cursussen nog plaatsen. Gezien de verslagen in het vorige bulletin was het vorig jaar een groot succes. Neemt uw kans te baat en geeft u alsnog op!

Graag tot ziens op de donateursdag.

Georg L. Rijken

HET FRANSE BOEK

Op zaterdag 25 september zal het eerste exemplaar van het vertaalde Franse boek officieel worden aangeboden.

De donateurs die vooringetekend hebben, kunnen het boek van 13.00 tot 16.00 uur afhalen in het Biesboschmuseum te Werkendam (zie bull. 99-2).

Zij die hiervoor niet in de gelegenheid zijn, ontvangen een acceptgiro thuis, waarna het boek na betaling volgt.

Voor de andere belangstellenden is het boek na 25 september te koop voor f 55,- + f 7,- porto- en verzendkosten via giro 821761 t.n.v. Boeken St. Wilg & Mand, 1601 JG Enkhuizen o.v.v. Code MW.

Chris Wenneker

Werkgroep cursussen

NIEUWS OVER DE DOCENTENDAG 2000

Na een zeer geslaagde docentendag in januari 1999 organiseren we een tweede dag op 15 januari 2000. Een van de onderwerpen deze dag is het vlechten en bespreken van de ovale mand.

Docenten die bij ons onbekend zijn en nog niet benaderd zijn, maar wel belangstelling hebben kunnen met mij contact opnemen.

Daarnaast zijn we aan het inventariseren in hoeverre er belangstelling is voor een docentendag met als onderwerp vrije/creatieve vormgeving met wilgenteen. Heeft u als docent belangstelling laat het eveneens weten.

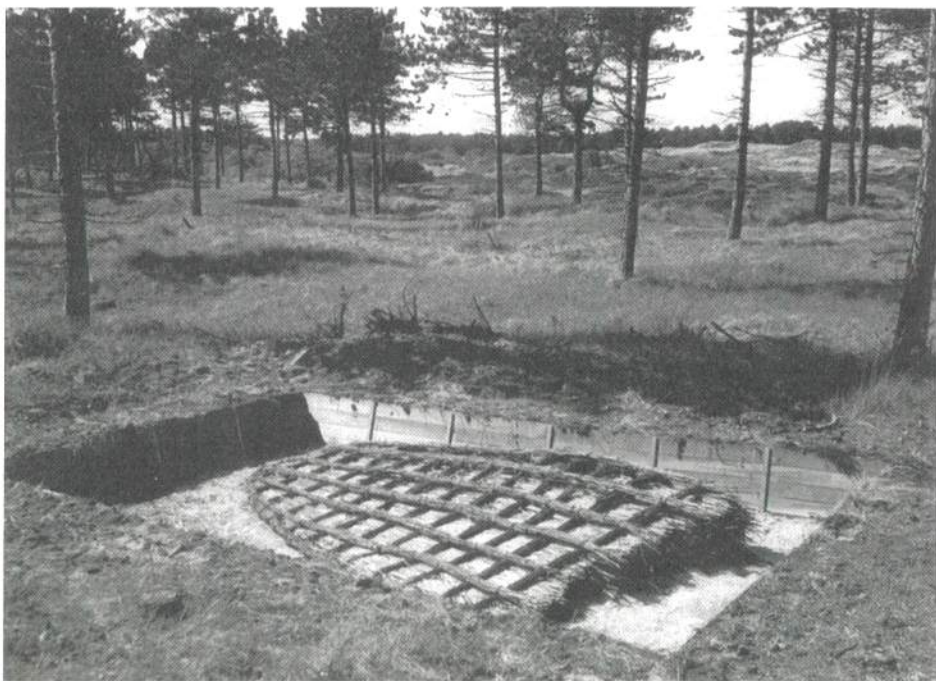
*Marian van Voorst
Maalsteen 14
3738 WH Maartensdijk*

Dit voorjaar kreeg ik een telefoontje van Kees Bierman, beeldend kustenaar uit Haarlem. Hij had een aantal schetsontwerpen van vleugels gemaakt en wilde deze uitgevoerd hebben in wilgentenen.

Toen ik de schetsontwerpen onder ogen kreeg deed het me direct aan zinkstukken denken en aangezien ik een miniatuurzinkstuk in de werkplaats heb hangen, kon ik dit ook aan Kees laten zien. Hij vond dit een prachtidee en wilde er twee uitgevoerd hebben. Eén van 3,5 x 2,5 meter die alleen uit een skelet van wiepen (lange strengen wilgenhout bij elkaar gebonden met teen) bestond en een grotere van 4 x 2,75 meter welke opgevuld moest worden. In eerste instantie zou Kees dat zelf doen met heideplaggen, maar uiteindelijk is dit 'vindhout' (woord van Kees) en wat bossen riet geworden.

De eerste was voor een expositie in de Haarlemmermeerpolder met als thema 'transformatie' en de tweede voor het Oerol festival op Terschelling waar dit jaar voor het eerst naast theater ook kunst te bekijken was. De beeldenroute blijft een jaar en als u toch op Terschelling bent: even langs de VVV Terschelling-West.

Jan de Vos

EIEREN VLECHTEN

Gezamenlijk project van Jan de Vos en José Schilder

Op 11 april 1999 tijdens een demonstratie mandenmaken bij het Stedsmuseum in IJsselstein vroeg conservator Leo Adriaanse van het museum of we iets wilden vlechten voor de kunstexpositie 'Groeï' (zie bulletin 1999-2) naar een ontwerp van kunstenaar Geurt van Dijk. Zijn thema was 'vruchten en zaden'. Maar met die simpele schets hadden wij te weinig houvast. Het zou een technieklös in elkaar steken van takken worden; dat was niets voor ons. De kunstenaar had het zelf ook geprobeerd en de foto's daarvan boden wat meer perspectief. Dat leek wat meer op vlechten: twee halve bollen die nog aan elkaar moesten worden gemaakt tot één grote bol. Maar hij was niet tevreden met het resultaat. De vraag was of wij dat beter konden. Tja, vlechttechnisch wel, maar zó groot! Hoe doe je dat en welk materiaal gebruik je. Daar zou nogal wat teen in verwerkt worden. Toch besloten we de opdracht aan te nemen.

We gingen op zoek naar materiaal, naar tweejarige vlechttakken voor staken en bossen vertakte teen voor inslag, ca 2 meter lang en vooral vers. Het werk mocht niet te netjes worden.

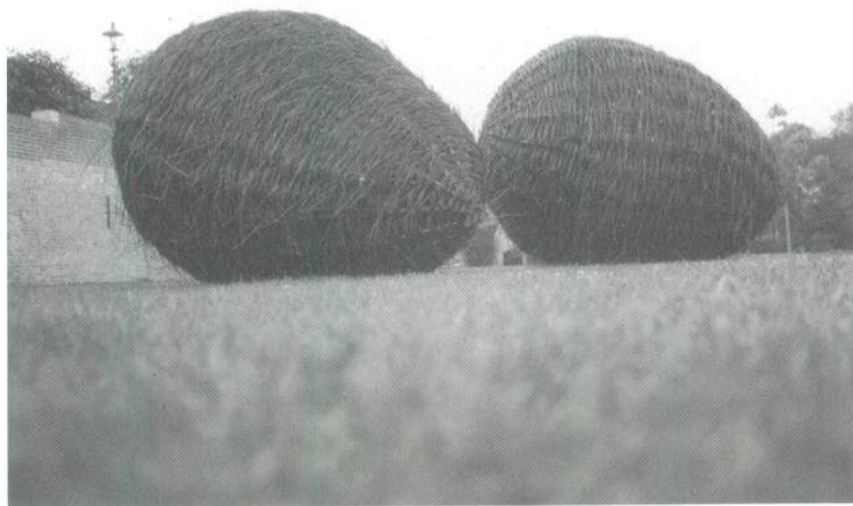

Foto: Huib Veldhuijsen

De objecten mochten wat kleiner worden dan in eerste instantie de bedoeling was. De grootste doorsnee zou 2 meter worden. Het moest gaan lijken op eieren, dus nog meer houvast. Van toen af aan heette het werk voor ons 'de eieren'.

Op 1 juni zijn we begonnen met een echt ei als model. Wanneer de grootste doorsnee 2 meter moest zijn, dat is de hoogte, dan mocht de breedte van het werk 1.50 meter worden. En die grootste breedte bevindt zich net onder het midden.

We zijn met een bodem begonnen, alleen flink wat groter dan normaal. De keuze moest worden gemaakt tussen verder paren of matten. Het matten zou sneller gaan, maar het sturen werd lastiger. De beslissing werd paren met matjes. De sleeuwen werden wat in elkaar gedraaid, zodat ze op worsten leken. Bij elke staak werd een nieuwe twijg bijgelegd, zodat het dikke worsten werden. De staken werden gedubbeld en zo groeide de bodem. Maar toen! Hoe nu verder omhoog? Er werd een stelling gemaakt waar het ei in werd gezet en waar het langzaam in zakte tijdens het omhoog vlechten. Er werd van binnenuit gevlochten, staande in het ei, tot de hoogte van 1.50 meter werd bereikt. Het ei werd uit de stelling gehaald en aan de buitenkant van het ei werd verder gevlochten.

Het volgende ei in wording kon in de stelling worden gezet. Zonder stelling bleven de eieren niet staan tijdens het werk. Er moest naar een oplossing worden gezocht. Door een paar paaltjes in de grond te slaan om het ei werd dit probleem ook weer opgelost.

Nu werd er samen aan één ei gewerkt, tegenover elkaar werd spiraalsgewijs omhoog en naar binnen gevlochten. De eerste dag zat er bijna op en het ei was nog niet klaar. Dat lastige gedeelte mocht Jan verder afmaken, hetgeen hem goed is gelukt.

Ondertussen had de kunstenaar besloten dat de 'eieren' ook door beide vlechters geplaatst zouden worden. Op vrijdagavond 11 juni werden de eieren naar een vrachtautootje gerold en werd er richting IJsselstein gereden. Onderweg hadden we veel bekijks. In IJsselstein werden de eieren van alle kanten bekeken, heen en weer gerold, tot ze goed lagen en verankerd konden worden. Dat gebeurde met betonijzer in emmertjes gevuld met beton die op hun beurt werden ingegraven. Het beton was nog niet hard toen we IJsselstein verlieten. Erg gerust waren we niet, want er was ook een jazzfeest gaande en.....de eieren lagen dicht bij de stadsgracht.

Wat we dachten gebeurde. De eieren belandden die nacht in het water. Toch zagen ze er mooi uit bij de opening van de expositie. Ze waren allebei wat ingezakt. Gevolg van de tewaterlating of door eigen gewicht?

Binnenkort ga ik weer kijken of ze nog wat verder zijn ingezakt. Eigenlijk wel leuk dat de vorm een beetje verandert. Zij dijen langzaam uit, net als het stadje IJsselstein. Eieren van wilg zijn vergankelijk, maar misschien groeit er iets nieuws uit voort.

José Schilder

manden met
mate(n)

WALCHERSE EIERMAND

Zoals op veel plaatsen in Nederland werd vroeger ook in Middelburg een wekelijkse markt gehouden waar o.a. boerinnen van het hele eiland Walcheren boter, eieren en wat de boerderij verder voortgebracht had kwamen verkopen. Zowel de boter als de eieren werden elk in een eigen model mand aangevoerd. De botermand (beuterkurf) was een grote, lage ovale mand van witte teen met hengsel; waarover in een toekomstig artikel meer. De eiermand was meestal een vrij klein, ovaal hengselmandje van witte teen. De eieren werden 's ochtends aan particulieren verkocht. Wat daarna nog over was werd verkocht aan handelaars, waarna de mand dienst kon doen als boodschappenmand. De eerste decennia van deze eeuw zijn ten bate van het beginnende toerisme op de Middelburgse markt nogal wat foto's gemaakt voor ansichtkaarten, zodat hierover nog vrij veel beeldmateriaal bestaat. Op deze foto's lijkt het erop dat deze manden volgens vaste maten werden gemaakt. Waar deze op gebaseerd zijn is me niet bekend. Het lijkt me dat eieren i.h.a. per stuk of per aantal werden verkocht, zodat een vaste inhoudsmaat niet van belang is. *Is hierover meer bekend?*

Mand met doek (2e van rechts) is een beuterkurf

Enkele maanden geleden heb ik een orgineel en zeer aangetast exemplaar enige tijd kunnen lenen, waarvan hieronder een korte beschrijving.

Of er nog andere exemplaren van bestaan en waar is mij niet bekend.

Weet iemand er nog meer ??

Bodem:

Ovaal 20 x 27 cm bestaande uit 3 'lange' stekken diameter 8 mm waardoor 3 paar 'korte' stekken met eveneens een diameter van 8 mm zijn gestoken.

Afstand tussen de paren korte stekken is 3 cm.

De lange stekken zijn daardoor bijna over de gehele lengte gespleten.

De bodem is met opeenvolgende paartjes op maat gevlochten.

Staken:

32 staken met een diameter aan de voet van ca 5 mm.

Geen bodemkim, de staken zijn direct omhoog gezet.

Opzetkim van 4 tenen waarvan het dunste deel is afgesneden

Met toppen beginnen (voor 3 achter 1), stevig omlaagtrekken.

Gaat na 1 ronde over op kim van 3 (voor 2 achter 1).

Met de opzetkim is een hoogte bereikt van 2 cm.

Aan beide lange zijden tellen de middelste 2 staken als 1.

Inslag:

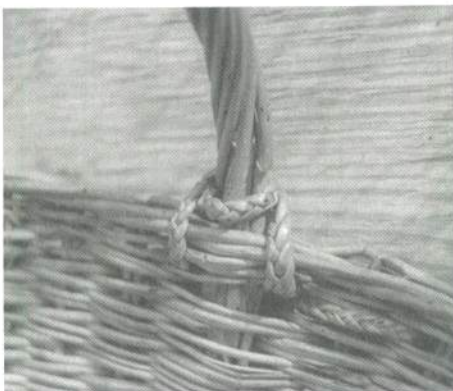
Hollandse eer uitgevoerd met dunne topjes die vaak nog geen 30 cm lang waren. Dicht aangeklopt.

Hierdoor waren 3 volledige eren nodig om een hoogte van 10 cm te bereiken.

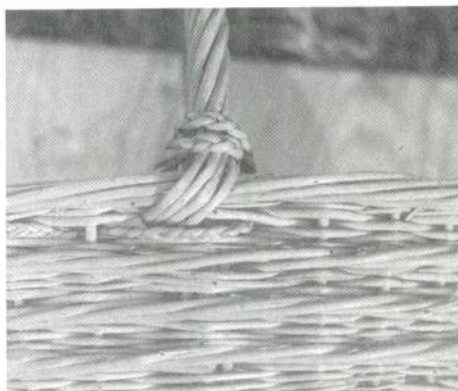
Daarna nog een (verspringende) hollandse eer waarbij telkens 2 staken werden overgeslagen tot een hoogte van 12 cm.

Vervolgens 3 x een kordon*) van 4 telkens gevolgd door een 'verspringende' hollandse eer.

Afsluiten met een paartje waarna een hoogte is bereikt van 20 cm.

2. Hengsel detail binnenzijde

3. Hengsel afwerking buitenzijde

Afranden:

Achter 2 voor 4 waarbij van de beide middelste paren staken de linker niet meedoet, maar wordt afgeknipt.

Laatste 7 staken worden afgepend.

Totale hoogte: 22 cm.

Bovenafmetingen: inwendig 37 x 26 cm, uitwendig 41 x 31 cm.

Hengsel:

Beugelteen diameter 12 mm.

Hoogte bodem mand tot onderzijde hengsel 33 cm.

Aan beide zijden 5 tenen insteken links om de beugel heen en 3 maal om de beugel heen naar rechts. Ze blijven naast elkaar.

Eindigen aan de andere zijde aan de buitenkant. Worden daar links van de beugel onder de rand van buiten naar binnen gestoken.

Van de 5 worden er 2 weggevlochten, van de andere 3 wordt een vlechtje gemaakt dat vervolgens recht naar boven gaat, anderhalf maal om het hengsel en dan aan de andere zijde van het hengsel weer omlaag. Vlechtje wordt vervolgens weggevlochten naar links.

*) kordon:

Op een korte zijde worden bij 4 opeenvolgende staken 4 tenen met de voeten aangelegd. Van links te beginnen voor 3 achter 1 tot midden op de andere korte zijde.

Daar 4 nieuwe tenen met de voeten bijsteken en met deze nieuwe tenen door vlechten tot aan het begin van de eerste 4. Daar de eindten opeenvolgend wegsteken. Hierdoor ontstaan 3 richels op het vlechtwerk.

Wim van Wingerden

WANDELSTOKKEN, SPROKKELBEESTJES EN KOPSTOKKEN

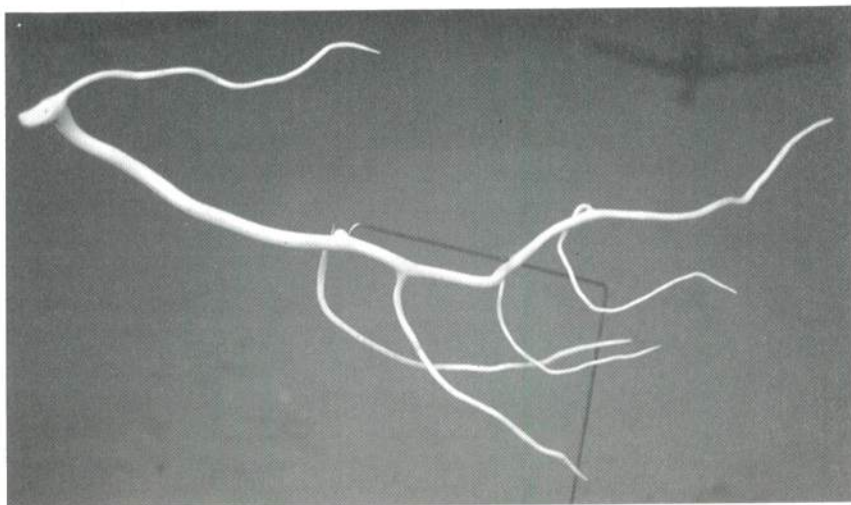
**De wilg
anders...**

Ooit gehoord van gebruik van de treurwilg? In de mandenmakerij wordt deze wilgensoort haast niet gebruikt. Ik heb er nog geen melding van gehad. Toch wordt deze wilgensoort gebruikt door Jan van Schaik, wonend en werkend in Amsterdam. Hij werkt sinds kort onder de naam SCHIKA als beeldend kunstenaar met voornamelijk de treurwilg. Tevens wekt hij met de krul- of kronkelwilg.

Grote inspiratie was zijn reis naar Zimbabwe. Hij leerde er werken in steen en hout naast grootheden als Bernhard Matamera in Tengenenge en Zephinia Tshuma in West Nicolson.

In Nederland richt hij zich op de gebruiksmogelijkheden van de wilg; de weerslag hiervan geeft hij vorm in haar takken. "De takken vertellen hoe het moet".

Hij heeft zich laten verwonderen door de wilg. In de hele wereld heeft deze plant grote invloed op culturen. Van de gewone gebruikswaarde van de wilg zijn we wel op de hoogte. Wist u echter dat men in China wilgenteen in het kraambed legt voor de goede gezondheid van de kleine? Meisjesnamen in China verwijzen heel vaak naar de wilg, bijvoorbeeld 'Tere Wilg' of 'Slanke Wilg'. Bij de Hopi-Indianen werden wilgentakken gebruikt als gebedsstokken. Het zijn juist deze cultuurhistorische waarden die Jan van Schaik inspireerde tot het maken van bijzondere dingen uit de treurwilg. "In de grote takken van de treurwilg leven dieren die zich in een kopstok laten zien. Kopstokken zijn gebruiksvoorwerpen om te roeren in de fantasie", zo vertelt Jan. Ze variëren van 1,5 tot 2,25 meter lengte.

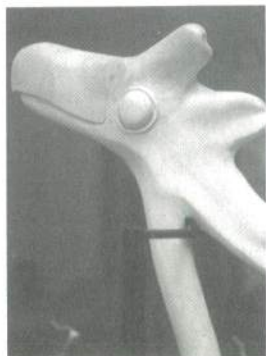
Tijdens ons gesprek lopen vele bezoekers voorbij en haast iedereen moet ze even aanraken. Ze nodigen ertoe uit. Misschien zijn ze wel te vriendelijk ogend gemaakt. Verder zijn ze haast glimmend glad afgewerkt, wat de aaibaarheid enorm vergroot.

"Ook in de laatste eindjes van de takken van de kronkelwilg blijft een grote variatie van dieren te bestaan op basis van de simpele grondvorm 'kop + poten = dier'. De zogenoemde sprokkelbeestjes staan model voor toekomstig uit te voeren grote exemplaren voor park en tuin".

Tevens maakt Schika wandelstokken op bestelling, op maat gesneden. Op de wandelstok wordt een afbeelding gemaakt, op de kop of over de hele stok. De wandelstokken worden gemaakt van schietwilg.

Het was een mooie ontmoeting en leuk om te zien hoe iemand zich op een bijzondere manier laat leiden door de natuurlijke vorm van het wilgenhout.

Piet-Hein Spieringhs

*Van Bezemhout tot Zaalwiee
Een tak wordt in de grond gestoken
en schiet wortels.
Geknot, gespleten en gezaagd
onthult zij manden, klompen en magie.
Kopstokken zijn gebruiksvoorwerpen
om te roeren in de fantasie.*

Schika

HET BEELD 'DE WISSEL' VAN JOHAN SIETZEMA

De beelden van Johan Sietzema zijn poëtisch en locatiegebonden. Omgeving en de plaatselijke omstandigheden beïnvloeden de beelden. Ze veranderen erdoor en worden opgenomen in de opeenvolging van tijd.

Sietzema heeft grote buiteninstallaties gebouwd op verschillende locaties. De beelden zijn inmiddels vaak 'meegenomen' door uitwendige krachten: de groeiende natuur en weersomstandigheden.

Wat nog rest van zijn werken zijn prachtige fotoregistraties die hij gebruikt op binnententoonstellingen. Hierin blijven de beelden bestaan als gebeurtenissen die 'plaatsvonden'. IJsselstein gaat nu uitbreiden.

Buiten de beschermde stadswallen komen nieuwbouwwijken. De stad stapte uit zijn omhulsel. In deze vernieuwingen verdwijnt de historiciteit niet direct; als de groei doorzet moet je echter voorzichtig zijn dat het heden het verleden niet overschaduwde.

Voor IJsselstein maakt Sietzema het beeld 'De Wissel'. Op de

Foto: Leo Adriaanse

grond (net buiten de stadsmuur) ligt een platte figuur, gemaakt uit gevlochten wilgentakken. Aan het hoofdeinde staat een kokervormig object dat aan één zijde open is. Het lijkt alsof de figuur uit de koker is gevallen en nu als een schaduw op het gras ligt.

De figuur heeft zijn beschutting verlaten met als gevolg dat de omgeving nu kan binnendringen. Gras en andere gewassen zullen

tussen het vlechtwerk doorgroeien, zodat ook deze figuur verdwijnt in de tijd. De koker of het harnas van de figuur, eveneens gevlochten uit wilgentakken, blijft langer staan. Maar ook deze is onderworpen aan het spel van de tijd; hierin zal de tijd binnendringen en zijn veranderende werk doen.

Sietzema gebruikt voor dit beeld hoofdzakelijk materialen uit de directe omgeving. Levende, veranderende materialen zoals gras en wilgentakken (een houtsoort die in de IJsselsteinse grienden veelvuldig voorkwam) maken er een onderdeel van uit.

Het beeld komt voort uit de omgeving en wordt erin opgenomen. Dit is de parallel met nieuwe bebouwing, eerst lijkt het een supplement, later steeds meer een vergroeid onderdeel. De wisselwerking van de tijd is hierin onvermijdelijk.

Astrid Tanis

VOOR REIZIGERS RICHTING FRANKRIJK

Tentoon-
stelling

De voorzitter van de Basketmakers' Association zond een (Frans) persbericht over een bijzonder interessante tentoonstelling in het Musée d'Argentomagus in St. Marcel (vlakbij Argenton, Indre, 30 km ten z.w. van Châteauroux). Er zijn o.a. 40 copieën op ware grootte te zien van mandwerk zoals het is afgebeeld op Galloromeinse reliëfs. Er zijn o.a. wagens, schepen, bijenkorven, meubels, schoenen, wiegen en natuurlijk allerlei typen van manden te zien. Ze zijn gemaakt door de mandenmaker Guy Barbier uit Pont-Chréten. Van 26 juni tot 28 november 1999. Verdere inlichtingen ev. tel. 072-5091502.

Mia Pot-van Regteren-Altena

VAN DE DORPSMARKT IN SPANJE

Speurtocht
in het
buitenland

Het loont de moeite om degenen die reizen, of zelfs langer vertoeven in verre of minder verre landen, te vragen om eens uit te kijken naar een bepaald type mand. Het is mijn ervaring dat ze meestal geïnteresseerd raken en na enige tijd zelfs zeggen: "Ik zie opeens overal manden en vroeger lette ik daar absoluut niet op". En ik weet evenzeer uit ervaring dat het leuk was om, al of niet in opdracht, naar iets speciaals te zoeken. Het kon een bepaalde plant zijn, een steensoort, een boek of wat dan ook; het speurwerk gaf altijd aanleiding tot onverwachte en meestal aardige ontdekkingen en ontmoetingen en het maakte een vakantie of ander bui-

tenlands verblijf kleurrijker. Lukte het om werkelijk iets van belang te vinden dan was de voldoening natuurlijk groot.

Zo vroeg ik kort geleden aan familieleden die vrij geregeld in Spanje door de provincie Valencia komen om eens uit te kijken naar die intrigerende 'cesta Holandesa', de Hollandse mand van fijscheenwerk die er tot in deze eeuw werd gemaakt. Dat lukte tot nu toe niet, maar verschillende relaties aldaar zijn op het spoor gezet, heel spannend.

Maar wat hun thans enigszins geoefend oog wél ontdekte was het hierbij afgebeelde mandje, gemaakt van waarschijnlijk een grassoort. Ze vonden het op de markt in een klein dorp, La Nucia, dichtbij Altea (prov. Alicante). De verkoopster vertelde dat haar grootmoeder het gemaakt had. Dat moet kort geleden zijn, want het materiaal is binnenin nog enigszins groen van kleur, verser kan dus nauwelijks! De maten zijn: hoog (met hengsel) 20,5 cm, doorsnede 17,5 cm.

Mia Pot-van Regteren Altena

Over de grenzen

BERICHT UIT DUITSLAND

Als u dit leest is mijn tweede jaar Lichtenfels ten einde. Dit jaar bracht veel nieuwe 'Feinflecht Technieken', maar ook op het gebied van de 'Geschlagene Arbeit' heb ik veel nieuwe oefjes geleerd en genoteerd.

Alle proefwerken zijn geschreven en gevlochten en we hebben nog twee weken te gaan. Dit is net genoeg om de stukken die nog niet af zijn ten einde te vlechten en ons voor te bereiden op het afscheidsfeest van Herr Schneider.

Fijnvlechtwerk van Esmé Hofman

Herr Schneider verlaat na meer dan 25 jaar de school om van een welverdiend pensioen te gaan genieten. Zijn vertrek brengt veel veranderingen met zich mee: goede, maar ook slechte.

In de toekomst worden we aan de Lichtenfelser beroepsschool verbonden, wat betekent dat we geen eigen directeur meer hebben. Ook het lesplan zal veranderen. Wat er allemaal verandert zullen we in de toekomst wel zien.

Einde van het schooljaar betekent ook vakantie, wel 6 weken.

Samen met mijn klasgenote Imke heb ik dit jaar een stand op de mandenmarkt in Vallabreques. Hier zullen wij Fijnscheenwerk tentoonstellen en demonstrenen. Hoe dit verloopt ervaart u de volgende keer. De jaarlijkse mandenmarkt in Vallabreques in Zuid-Frankrijk is een markt met vlechtniveau.

Ook de Korbmarkt in Lichtenfels elk jaar in september (voor dit jaar 17, 18 en 19 september) zal velen van u niet onbekend zijn. Maar van de Süddeutsche Korbmarkt in Bietigheim-Bissingen hebben velen denk ik nog niet gehoord. Deze Korbmarkt is bedoeld als tegenhanger van de Lichtenfelser Korbmarkt. Hier mogen geen importwaren worden aangeboden; alles moet eigen handwerk zijn. De markt werd dit jaar voor het eerst georganiseerd door vnl. Zuid-Duitse mandenmakers. Namen als Dieter Derringer, Hans Bachinger, Klaus Seyfang en Claudia Rieger zullen bij velen bekend zijn.

De markt was veelzijdig opgezet met vele kramen, een kindervlechtplein en de mogelijkheid om mee te werken aan een levend vlechtwerk. Wat mij zeer opviel was dat de meeste mandenma-

kers hier een uitgesproken eigen stijl hebben. De aangeboden stukken dragen duidelijk het stempel van hun makers. Typische traditionele manden werden nauwelijks aangeboden. Duidelijk is dat de traditionele mandenmaker verdwijnt om plaats te maken voor een (kunst)handwerker die flexibel genoeg is om zijn handwerk in te zetten op allerlei gebied. Flexibel om te kunnen overleven als fulltime mandenmaker.

Esmé Hofman

Werkgroep teen

WILGENSOORTEN MET TEENKENMERKEN

Salix 'Americana' (Hort.), Amerikaantje

Onbehaarde twijgen en knoppen. Matig lange, dunne, onvertakte twijg. Zeer goed schilbaar en tevens geschikt voor buff en bruin werk.

Salix dasyclados, Duitse dot

Twijgen en knoppen fluweelachtig grijs behaard. Forse, onvertakte loten met een laag soortelijk gewicht. Dikte van de voet naar de top neemt snel af. Enigszins gedrongen van bouw. Zeer goed schilbaar. Geeft mooi wit glad hout, licht van gewicht. Door moeilijke droging minder geschikt voor bruin werk.
Cultivar: Rode dot.

Salix fragilis, kraakwilg

Onbehaarde twijgen en knoppen. Matig lange, enigszins vertakte twijg. Uitstekende buffteen, zeer goede bindteen, schilt echter niet mooi wit.

Twee belangrijke variëteiten:

Belgisch rood, vrijwel enige in snijgriend voorkomende wilgensoort.

Frans geel, beste bindteen.

Verder o.a.nog: **leerteen**

Salix purpurea, bittere wilg

Onbehaarde twijgen. Matig lange, zeer slanke, onvertakte teen. Vrij lage opbrengst. Geschikt voor fijn bruin werk. Niet geschikt voor schillen of buff. Tevens bindteen.

Salix triandra, amandelwilg

Onbehaarde twijgen en knoppen. Zware, lange, vaak vertakte loten. Levert zowel dikke als dunne twijgen. Twijgkleur variabel, lichtgroen tot bijna zwart. Zeer goed schilbaar en geeft dan mooie, witte twijg. Goed splijtbaar. Eveneens geschikt voor buff en bruin werk. Bijna alle variëteiten zijn goed geschikt als vlechteen.

Variëteiten:

Zwarte Driebast: onvertakte, taaie twijgen.

Noir de Villaines: veel in Frankrijk geteeld, een lange teen.

Black Maul: in Engeland veel geteeld.

Grauwsoorten: er wordt in de literatuur van verschillende soorten melding gemaakt.

Salix viminalis, katwilg

Naar de top toe kort behaard. Geeft forse, lange loten die onvertakt zijn. Kleur is lichtgeel tot donkerbruin. Rassen met donkere kleur hebben vaak brosse teen. Vooral geschikt voor grove manden. Variëteiten met lichte kleur zijn vaak uitstekend schilbaar. Nadeel is slechte duurzaamheid van met katwilg gemaakt (mand)werk.

Variëteiten:

Rijsenburgse kat (groene en grijze),

Groene daggelder

Gele kat

Zwarte kat

Belgische kat.

Piet-Hein Spieringhs

INFORMATIE CURSUSSEN

Oosterblokker Algemene cursussen mandenmaken voor beginners en gevorderden o.l.v. Georg Rijken. 17 en/of 18 sept., 22 en/of 23 okt. en 26 en/of 27 nov.
Inlichtingen en opgave 0229-263568.

Heerde Cursus mandenmaken o.l.v. Arie van 't Hoog op maandagen in januari 2000.
Inlichtingen en opgave: Creatief Centrum 'de Hank' in Heerde, tel. 0578-693214.

Wilhelminaoord Een vijfdaagse cursus mandenmaken voor gevorderden op 13,14,15,16 en 17 december '99 o.l.v. Arie van 't Hoog.
Inlichtingen en opgave: tel. 0521-381267/
fax 0521-382050.

Bunnik Vlechtcursussen van één week o.l.v. drie docenten van 25-29 okt. '99.
Algemene cursus (1) ook toegankelijk voor beginners o.l.v. Piet-Hein Spieringhs.
Cursus Frans ajour (2) voor gevorderden o.l.v. José Schilder.
Cursus Donkey Creel (3) voor gevorderden o.l.v. Joe Hogan.
Inlichtingen en opgave: Bert Balk,
tel. 0229-262209.

Schoonrewoerd Algemene cursus op 9 okt. en op 20,21 en 22 okt. o.l.v. Piet-Hein Spieringhs.
Inlichtingen en opgave: Sonja van Baren,
tel. 0345-612829.

Arnhem Algemene cursus op 5,6 en 19,20 nov. '99 aan de Volksuniversiteit o.l.v. Piet-Hein Spieringhs.
Inlichtingen en opgave: VU te Arnhem,
tel. 026-4422363.

Doetinchem Cursus mandenmaken van 5 maandagen in nov. o.l.v. Arie van 't Hoog.
Inlichtingen en opgave: Maria Kuijpers,
tel./fax 0575-467481.

Hoegaarden (B) Cursus mandenmaken van 5 donderdagen in sept./okt. op 9,16 en 30 sept. en 14 en 21 okt. '99.
Cursus mandenmaken op 5 maandagen in nov./dec. op 8,15 en 22 nov. en 6 en 13 dec. '99.
O.l.v. Anne Hermans in Meldert-Hoegaarden, België.
Inlichtingen en opgave: tel. 016/765055.

Heerlen/Welten Beginnerscursus mandenmaken o.l.v. Alfons Wachelder.
Start: begin september 1999, 10 lesavonden (steeds 1e donderdag van de maand)
Inlichtingen: tel. 045-5330047
E-mail: 113700.637@Compuserve.com)

Voor overige informatie omtrent mandenvlecht cursussen op andere lokaties kan men terecht bij Maria Kuijpers, Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo (Gld.), tel./fax 0575-467481.

DONATEURSDAG VOORAL VISDAG

**Een trouwe
lezer schrijft**

Deze bijdrage aan het bulletin is het gevolg van een vriendelijk verzoek. Ik had Arie van 't Hoog wat informatie toegestuurd over de mandenmakers in Kralingsche Veer. Waaronder mijn vader die veel zalmmanden heeft gevlochten. Arie's reactie: "'t Zou heel leuk zijn om over de zalmmanden nog wat meer te lezen en over de maker van die manden. Een uitdaging voor komend bulletin?"....Zeg dan maar eens "nee!".

Arie en ik kennen elkaar al sinds het prille begin van Wilg & Mand. Als leden van het eerste Wilg & Mand bestuur. Een zeer actieve club waarin ik nogal een passieve rol vervulde. Want ik had mij aangemeld als zoon van een mandenmaker, als zoon die zelf nooit mandenmaker is geworden. Maar ik zat wel dikwijls in mijn vaders werkplaats waar van alles en nog wat werd gevlochten: bakkersmanden, slagersmanden, manden voor tuinders, mandjes voor het huishouden, wasmanden, wiegen, eendenkooien en wat al niet meer. O ja, ook zalmmanden!

In W&M bulletin 1981-2 heb ik al iets over mijn vaders werk verteld. En over mijn bijrol als teensjouwer: benedendijks per schip aangevoerde bossen teen moesten over die dijk worden gezeuld om binnendijks bij mijn vaders werkplaats te worden opgesteld. Zomervakantieklus voor mij.

Hoe en wanneer mijn vader mandenmaker is geworden weet ik niet. Ik weet wel dat zijn vader ook die vlechtkunst in zijn vingers had. Beiden hebben een aantal jaren samengewerkt. Kees Ooms' mandenmakerij werd zelfs een drie-generaties-familiebedrijfje toen mijn oudste broer Cor als leerlingmandenmaker toetrad. Toetrad was meer toezat. En juist dat 'de-ganse-dag-op-je-kont-zitten-vlechten' beviel mijn broer niet. Zijn billen hadden te weinig zitvlees. Broer Cor had maar één hobby: zeeschepen. Die waren vaak in de Maas te zien. Ik moest mijn broer altijd onmiddellijk waarschuwen als ik weer een vrachtschip richting 'onze guyanofabriek' zag varen. "Cor, weer een zeeboot!" Dan sprong hij op, rende de steile stoep op naar de Schaardijk en gaf zijn toekomst-

dromen dan alle ruimte. Toen Cor voor zijn dienstplicht bij de marine aanmonsterde bleef de zee zijn werkterrein. Tot zijn pensioen toe.

Ijskelder als werkplaats

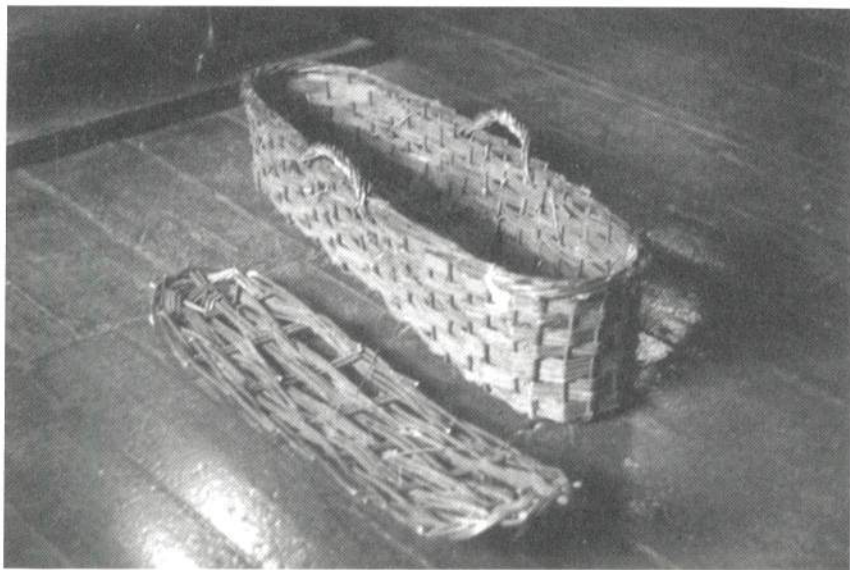
De ijskelder stond benedendijks, langs een smalle sloot en was er neergezet als voorraadschuur voor natuurijs ten behoeve van de zalmhandel. Die handel was decennialang de belangrijkste bedrijvigheid in Kralingsche Veer. Door veel export kreeg dat langgerekte dorp langs de Maas, tussen Rotterdam en Capelle aan de IJssel, zelfs een internationale bekendheid. Het natuurijs werd jaarlijks uit nabije sloten en vaarten 'gevist'. En af en toe uit de Maas, zoals in de barre winter van 1929. Toen kunstijs in de vorm van transportabele 'ijsbroden' kwam, kwam de ijskelder in

Kralingsche Veer leeg te staan.

Het werd de nieuwe werkplaats voor mijn vader. Voordien had hij zich in een te krap schuurtje moeten behelpen. Nu had hij een gigantische ruimte, een nogal donker gewelf. Het werd voorzien van een venster, een petroleumlamp en een houtverslindende potkachel met een verre van rookdichte pijp en schoorsteen.

Toen in 1981 het standaardwerk 'Ijskelders' van uitgeverij Heuff Nieuwkoop verscheen kocht ik een van de eerste exemplaren. Ik wist dat vrijwel alle Nederlandse ijskelders daarin zijn beschreven. Ook die van Kralingsche Veer? Jammer, die nou net niet. Ik stuurde één van mijn foto's naar de auteurs. Zij waren verrast door het op mijn kiek nog zo complete ijskeldertype 2: van steen met rieten dak. Bovengronds met dubbelwandige muur van ca 1 meter dik. Omstreeks 1964 was vrijwel alles langs de Maas in Kralingsche Veer gesloopt. Zowel bovendienks als benedendijks. Mijn vader, inmiddels 76 jaar, werd daardoor werkloos en vooral doelloos. Na vier jaar bij een dochter in Rotterdam-Zuid te hebben ingewoond stierf hij. Al in 1944 was hij weduwnaar geworden en sindsdien nooit hertrouwd.

Zalmmand in het museum te Woudrichem

Onder de kop 'Natuurijs en vishandel' in het boek 'Ijskelder' staat o.a.: "De verzending van de vis door de vishandelaren ging meestal in manden. Daarin werd laag voor laag vis en ijs, gescheiden door vijgenmatten, verpakt. Ze werden dan per paard en wagen of per schuit vervoerd naar een spoorwegstation ofwel naar een groter schip". "Zoetwatervis werd geëxporteerd naar Frankrijk, België, Duitsland, Zwitserland en Engeland." Brasem, karper en snoek worden genoemd.

In zijn ijskelder heeft mijn vader heel wat zalmmanden gevlochten. In verschillende formaten: eentjes (voor één zalm), tweetjes, viertjes en zesjes. Onderstaande foto uit het boek 'Waar Maas en IJssel samen stromen' laat een voorbeeld van zo'n zalmmand zien.

De zalmvisserij en de zalmhandel waren de belangrijkste bronnen van inkomsten in Kralingsche Veer. Sinds 1875 was daar een overdekte markt voor de afslag en verkoop van zalm. Na tien jaar was de aanvoer al gestegen tot 100.000 stuks. Veel van die zalmen waren in eigen contreien (van Maas tot Merwede) gevangen. Zelfs steuren werden er af en toe verschalkt. Vastgebonden aan een roeiboot heb ik ze springlevend zien aanvoeren. Op de zalmmarkt werd ook veel elft verhandeld. Tot de klad in de handel kwam.

Citaat uit het in 1995 uitgegeven boek 'Waar Maas en IJssel samenstromen': "De grote zalmvisserijen verdwenen, de een na de ander. Wat daarna nog werd aangevoerd was van het kleinbedrijf dat met fuiken, zalmsteken en drijfnetten viste. Het leverde slechts een karig bestaan op. Voor de te Kralingsche Veer gevestigde firma's die zich met de zalmhandel bezighielden, was de grote teruggang in de vangst zo ingrijpend dat verscheidene hunner ontbonden werden of naar elders vertrokken. Wat dit voor Kralingsche Veer betekende kan men zich eerst goed voorstellen als men weet hoeveel bedrijven daarbij betrokken waren. Zo was onder meer het roken van de zalm een belangrijk onderdeel, terwijl het snijden van de zalm een grote vakkennis vereiste. Omstreeks 1933 hielden een drietal zaken zich nog bezig met de zalmhandel: de firma's Luyten, ten Houten en v.d. Akker. Maar na verloop verdwenen ook deze bedrijven.

Kralingsche Veer, beroemd om de zalm en de zalmhandel en een tijdlang zelfs de grootste afslag van Europa, was gedoemd te verdwijnen."

Genoemde v.d. Akker was ook eigenaar van het befaamde 'Zalmhuis v.d. Akker'. Dat was sinds 1837 een trekpleister geworden voor de beter gesitueerden. Dat zalmrestaurant had als adres:

Schaardijk 393. Het gezin Ooms, dat zich vooral voedde met stokvis, haring, bokking, kabeljauw en mosselen, woonde vlakbij: Schaardijk 380. Pal tegenover de aanlegsteiger voor raderboten van twee rederijen. Uniek uitzicht! Heel variabel bovendien.

Korte toelichting op de ijskelderfoto

Ik heb de foto genomen vanaf het terrein van Mandenmakerij Van Holten. Dat was een groot bedrijf met in drukke tijden wel 18 medewerkers (samen op een foto in 'Waar Maas en IJssel samenstromen'). Als een klein knulletje kwam ik er vaak, aangetrokken door de warmte en de geur van de 'kookketel'. Ik herinner me dat er altijd veel flessen stonden om 'beteend' te worden. Op de foto zijn er een paar te zien. In de sloot tussen Van Holten en Ooms werd teen gekweekt voor vaders manden en jaarlijks teen gerijpt voor het schilijzer dat mij 'onbezoldigde arbeid' verschafte. Voor 't goeie doel: moeders huishoudportemonnee.

*Jan Ooms
Westerbork, 4 juli 1999*

KOPIJ BULLETIN

Redactie

De sluitingsdatum voor het inleveren van kopij voor bulletin 1999-4 is 15 oktober 1999.

- Het vlechten van ronde manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van 't Hoog. 40 blz. met foto-instructie. Code RM.
- Het vlechten van ovale manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van't Hoog. 192 blz. met foto-instructie en veel prachtige illustraties. Vaktermenlijst in 4 talen. Code OM.
- Geriefteen en andere bindmaterialen door Ir. W.D.J. Tuinzing. 40 blz. en foto's. Code GT.
- 'Willige Werken' van Jacq. van Someren. Kunstwerken met wilg. 31 blz. met kleurenfoto's. Code JS.
- 'Een mandeken van fine teenen...' van Mia Pot-van Regteren Altena. Een speurtocht naar plaatsen van herkomst van het fijnscheenwerk in West-Europa. 24 blz. met kleurenfoto's. Code MP.
- Voor cursusleiders: 3 instructiebladen van beginnersmandjes. Per tien sets van 3 bladen. Code IB.

Bovengenoemde uitgaven kunt u bestellen o.v.v. de code:

RM	f 10,-	+ f 2,50 porto	JS	f 10,-	+ f 3,50 porto
OM	f 25,-	+ f 5,- porto	MP	f 17,50	+ f 4,50 porto
GT	f 7,50	+ f 2,50 porto	IB	f 50,-	incl. porto

U maakt het bedrag over op giro 821761 t.n.v. Boeken Stichting Wilg & Mand, Bocht 7, 1601 JG Enkhuizen.

Na ontvangst van de betaling worden de boeken verzonden.

Bovendien te verkrijgen:

- ansichtkaart 'De tenen mand kan er tegen ' in kleur. Code TM, f 10,- per 10 stuks (incl. porto).
- ansichtkaart van het grafbord van het Utrechts mandenmakersgilde uit 1639. Code GB, f 10,- per 10 stuks + f 2,50 porto.
- labels met 'Nederlands Vlechtwerk'. De labels zijn te bestellen door mandenmakers die bij de stichting bekend zijn. Code: labels, f 20,- per 100 stuks (incl. porto).

De ansichtkaarten en labels zijn te bestellen per giro 2695726 t.n.v. Stichting Wilg & Mand, Meikade 1, 6744 TA Ederveen.

Voor Belgische lezers zijn de 3 boeken (RM, OM en GT) te koop bij de Fa F. de Vos-Salix, Eksaardedorp 19, B 9160 Eksaarde, tel. 09.3468040.

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de vriendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het geven van bekendheid aan al deze activiteiten.

Donateur van de Stichting Wilg & Mand

U kunt de stichting steunen door donateur te worden.

U maakt f 30,- over op postgiro 2695726 t.n.v. penningmeester Stichting Wilg & Mand, 6744 TA Ederveen.

U ontvangt dan 4 x per jaar ons bulletin.

Het lenen van de boeken uit de bibliotheek van de stichting

Er bestaat de mogelijkheid om boeken uit onze bibliotheek te lenen. Hieraan zijn 3 voorwaarden verbonden:

1. het terugzenden is voor eigen rekening
2. de boeken dienen goed verpakt te zijn
3. het uitleentermijn is maximaal 2 maanden.

U kunt zich in verbinding stellen met Monique van Royen, zie voorin: beheer bibliotheek.

Mandencollecties zijn te vinden in:

Stadsmuseum IJsselstein, Walkade 2-4, tel. 030-6886800.

Open: woensdag t/m zondag van 13.00-17.00 uur

Rotacentrum Noordwolde, Manauplein 1, tel. 0561-431885.

Open: dinsdag t/m zaterdag 13.00-17.00 uur; in juli en augustus ook op zondag geopend.

Bezoekerscentrum De Wissen, Maaspark, B3650 Stokkem, tel. 00-32-89752171.

Open: 1 april tot 30 september 1998 op zaterdag en zondag van 14.00-18.00 uur en op werkdagen van 9.30-12.00 uur en van 13.30-18.00 uur.

REALISATION COLLECTIVE
PAR LES VANNIERS PRESENTS
A LA FETE DE LA VANNERIE
AU FORT DE MONTAUDON
Sept / Oct / 99